

Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddetin Belirlenmesi*

Münire TEMEL**, Melahat AKGÜN KOSTAK**, Ülfıye ÇELİKKALP**

Özet

Giriş: Günümüzde önemli bir toplumsal sorun olan şiddet çizgi filmler aracılığıyla çocuklara kolayca aktarılmaktadır. **Amaç:** Bu çalışmanın amacı, çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet varlığını ve unsurlarını belirlemek, konuya dikkat çekmek ve bu konuda sağlık çalışanlarının farkındalığını arttırmaktır. **Yöntem:** Tanımlayıcı tipteki çalışmanın verileri 2012 yılı Haziran ayının ilk haftasında, üç çocuk kanalında rasgele seçilen çizgi filmler, veri toplama formu eşliğinde izlenerek toplandı. Veri toplama formu fiziksel, sözel ve ruhsal şiddet unsurlarını içeren 3 bölümden oluştu. Veriler SPSS 10.0 paket programında değerlendirildi. **Bulgular:** Araştırmada yapılan izlemlerin 62'sinde (%68.9) fiziksel, sözel ve ruhsal şiddet unsurlarından en az biri bulundu. İzlemlerin 43'ünde (%47.8) fiziksel, 38'inde (%42.2) ruhsal, 32'sinde (%35.6) sözel şiddet unsurları tespit edildi. Şiddet görüntüleri süre olarak incelendiğinde; 10800 saniyelik izlem süresinin 843 saniyesinin şiddet içeren görüntülerden oluştuğu belirlendi. Süre olarak en fazla görülen şiddet unsuru fiziksel şiddet olup, toplam şiddet süresinin yarısını (432 sn) oluşturdu. İzlem yapılan 3 kanal karşılaştırıldığında, şiddet unsuru bulunması açısından kanallar arasında istatistiksel anlamlı fark bulundu ($p < .05$). **Sonuç:** Çocuk TV kanallarındaki çizgi filmlerin çoğunda fiziksel şiddet başta olmak üzere şiddet unsurlarının yer aldığı belirlendi.

Anahtar kelimeler: Çocuk, Çizgi Film, Şiddet.

Determination of Violence In Cartoon Movies Published In Children's Channels

Abstract

Background: Today the violence is an important social problem that is easily transmitted to children through cartoons. **Objective:** The aim of this study was to determine the violence and the elements of violence in cartoons shown on television in children channels and to draw attention to issue and to increase awareness health workers. **Method:** This study was descriptive design. The data was collected during the first week of June of the year 2012 by watching selected randomly cartoons in three different children's channels by the data collection form. The data collection form included three sections such as elements of physical, verbal and psychological violence. SPSS 10.0 programme was used for data analysis. **Results:** It was found that 62 (68.9%) watching had at least one element of physical, verbal and psychological violence. Forty-three (47.8%) watching had physical, 38 (42.2%) watching had psychological and 32 (35.6%) watching had verbal violence elements. When violent images were analyzed in terms of duration it was determined that 843 seconds (7.8%) had violence images and the physical violence was the most common violence element that consisted half of the total violent time (432 seconds). When three channels compared for violence elements, it was found statistically significant difference between the channels ($p < .05$). **Conclusion:** It was found that most of the cartoon movies had violence elements especially physical violence elements. **Key words:** Children, Cartoon Movies, Violence.

Geliş tarihi:18.08.2012

Kabul tarihi: 01.07.2014

Çocukların TV'de en çok izlediği programlar çizgi filmlerdir (Kurugöl, Yenigün, Kusin ve Özgür, 1994; Funk, Baldacci, Pasold ve Baumgardner, 2004; Cesur ve Paker, 2007; Doğan ve Göker, 2012). Çizgi filmler renkli ve eğlenceli görüntüleri, fantastik öğeler içermeleri nedeniyle çocuklar tarafından çok beğenilirler ve ilgiyle izlenirler (Thompson ve Zerbino, 1997; Funk ve ark., 2004; Thakkar, Garrison ve Christakis, 2006; Cesur ve Paker, 2007). Üç-altı yaş çocuklarla yapılan bir çalışmada oyun oynarken TV'de çizgi film yayınlandığında çocukların sadece %16.7'sinin oyuna devam ettiği, %55.6'sının oyunu bırakıp TV izlemeyi tercih ettiği, %26.9'unun da hem oyun oynayıp hem de çizgi filmi izlediği bulunmuştur (Özakar ve Koçak, 2012).

Çocuk için TV bir eğlendirme aracı olmanın yanında yaşanan dünyayı ve toplumu anlama ve tanıma aracıdır (Büyükbaykal, 2007). Bu durumda çocuklar dünyayı çizgi filmler aracılığı ile anlamaya ve tanımaya çalışırlar. Çocuklar televizyondaki görüntülerin hangilerinin gerçek hangilerinin kurmaca olduğunu anlayamazlar (Büyükbaykal, 2007; Thakkar ve ark., 2006; Aksaçoğlu ve Yılmaz, 2007; Özakar ve Koçak, 2012). Özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar gördükleri her şeyi olduğu gibi algılar, çizgi film kahramanları ile özdeşleşip onları taklit etmeye çalışırlar (Aksaçoğlu ve Yılmaz, 2007; Blumberg, Bierwirth ve Schwatz, 2008; Özakar ve Koçak, 2012). Okul

çocuklarıyla yapılan bir çalışmada erkeklerin %91'inin, kızların %80'inin çizgi film kahramanlarını örnek aldıkları bulunmuş, aynı çalışmada ebeveynlerin çoğu (erkek çocuk ebeveynlerinin %81'i, kız çocuk ebeveynlerinin %76'sı) çizgi filmlerin çocuklarının yaşam tarzlarını etkilediğini bildirmişlerdir (Eskandari, 2007).

Masum ve eğlenceli olduğu düşünülen çizgi filmler pek çok şiddet öğesini içinde barındırmakta ve gerçek yaşamdan daha fazla şiddet unsuru içermektedir (Wilson ve ark., 2002; Kirsh, 2006). Günümüzde büyük bir toplumsal sorun olarak görülen şiddet eylemleri çizgi filmler aracılığıyla çocuklara kolayca ve denetimsiz olarak aktarılmaktadır (Kirsh, 2006). Çalışmalar çocukların şiddet içerikli çizgi filmleri izlemekten daha çok hoşlandıklarını, erkek çocukların kızlara göre şiddet içeren filmleri daha fazla tercih ettiğini göstermektedir (Kurugöl ve ark., 1994; Aral, Ceylan, Bıçakçı Yıldız, 2011; Özakar ve Koçak, 2012). Çocuklar karakterin diğerini dövmesinden, vurmasından, karakterin bıçaklanması, kanaması, patlaması gibi durumları izlemekten hoşlanmaktadır. * Özellikle çizgi film karakterinin şiddet eylemi sonrası ödüllendirilen bir konumda olması, çocuğun karakteri daha fazla örnek almasına, şiddet eylemine uğrayan

* Araştırma VI. Ulusal II. Uluslararası Psikiyatri Hemşireliği Kongresi'nde (4-7 Ekim 2012, Erzurum) poster bildiri olarak sunulmuştur.**Trakya Üniversitesi Edirne Sağlık Yüksekokulu

karakterde acı, ağrı gibi ifadelerin olmaması çocukların şiddeti daha kolay kabul edilebilir olarak görmesine yol açmaktadır (Peters ve Blumberg, 2002; Blumberg ve ark., 2008). Televizyonda yayınlanan şiddet görüntülerinin etkileri konusunda yapılan araştırmalarda, şiddet görüntülerinin çocuklarda saldırganlık, duyarsızlaşma, korku ve olumsuz algılara neden olduğu gösterilmiştir (Middleton ve Vanterpool, 1999; Peters ve Blumberg, 2002; Funk ve ark., 2004; Ybarra ve ark., 2008; Miranda, McCluskey, Silber, Von Pohle ve Bainum, 2009; Tahiroğlu, Çelik, Bahal ve Avcı, 2010; Çamlıbel İrkin, 2012; Akçay ve Özcebe, 2012).

Ebeveynler televizyonu anne babanın işi varken çocuğu oyalayan, avutan, adeta bakıcı gibi gördükleri için çocuklar çizgi filmleri genelde yalnız izlemekte ve pek çok şiddet içeren görüntüye de tek başına maruz kalmaktadır (Middleton ve Vanterpool, 1999; Peters ve Blumberg, 2002; Wilson ve ark., 2002; Jordan, Hersey, Mcdivitt ve Heitzler, 2006; Cesur ve Paker, 2007). Bir çalışmada çocukların sadece %4'ünün ebeveynleri ile birlikte çizgi film izlediği (Peters ve Blumberg, 2002), başka bir çalışmada da ebeveynlerin %73'ünün çocuklarının ne izlediğini bilmedikleri, çizgi filmlerde şiddet öğesi olmadığına inandıkları ve çocuklarının çizgi filmlerdeki şiddetten etkilenme düzeylerinin yüksek olmasına çok şaşırıldıkları bildirilmiştir (Middleton ve Vanterpool, 1999). Bir çalışmada da ebeveynlerin çoğu (%66-%77) çizgi filmlerin hem yararlı, hem zararlı olduğunu belirtmiştir (Eskandari, 2007).

Pek çok ülkede televizyon yayınlarını düzenleyici yasa ve yönetmelikler vardır. ABD TV yasası (1990) TV kanallarına çocuklar için eğitici ve bilgi içerikli programları yapma zorunluluğu getirmiştir. Ailelere bazı kanalları elektronik olarak engelleme imkanı sunulmakta, ebeveynler için programlardaki şiddet unsurları hakkında bilgi veren rehberler hazırlanmaktadır (American Academy of Pediatrics, 1995). Ülkemizde 1994 yılında getirilen Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kanunu ile çocukları görsel ve işitsel medyanın zararlı içeriklerinden korunmaya yönelik yasal düzenlemeler ve cezai yaptırımlar getirilmiştir. Ancak çoğu kanalın reyting uğruna uygun olmayan görüntüler içeren programları yayınladığı görülmektedir. RTÜK ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde 2007 yılında başlatılan "Medya Okuryazarlığı" dersleri ile de bilinçli medya kullanımının sağlanması amaçlanmıştır. Yayın içeriğini gösteren ve olumsuz programlardan sakınmayı sağlayan simge sistemi de etkili bir yöntem gibi görülmekle birlikte uygulanması da anne babaların eğitim düzeyleri ile ilişkilidir (RTÜK, 2011; Şirin, 2011).

Çocuğun TV'nin olumsuz etkilerinden korunmasında çocukla birlikte TV izleme, görüntüleri tartışma, açıklama ve kural koyma, sınırlandırma gibi uygulamaları içeren ana-baba aracılığına dikkat çekilmektedir (Peters ve Blumberg, 2002; Bağlı, 2003; Miranda ve ark., 2009). Çizgi filmi izlerken ebeveynin arabuluculuk etmesi, çocukların çizgi filmdeki şiddet unsurlarından daha az etkilenmesine, sorun çözümünde agresyona başvurmasını önlemede etkili olabilir (Kirsh, 2006). Ebeveyn ve çocuğun birlikte TV izlemesinin bilişsel gelişime etkisini ölçmek isteyen Çin'de yapılan bir çalışmada, ailesiyle birlikte çizgi film izlenen grupta çizgi filmle ilgili bilişsel yetilerin daha yüksek olduğu ve birlikte izlemenin öğrenme süreçlerine katkı yaptığı bulunmuştur (Jiniqui ve Xiaoming, 2004).

Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde şiddet öğelerinin ne kadar yer aldığı bilinmesi, televizyon ve şiddet arasındaki ilişkinin anlaşılması açısından önemlidir. Çocukların televizyondaki şiddetten etkilenmelerini en aza indirmek için; çizgi filmlerdeki şiddete dikkat çekilmesi, sağlık hizmetlerinin her aşamasında ebeveynleri bilgilendirme fırsatı olan sağlık çalışanlarının bu konuda farkındalıklarının artırılması önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet varlığını ve unsurlarını belirlemek, konuya dikkat çekmek ve bu konuda sağlık çalışanlarının farkındalığını arttırmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Soruları

Araştırmanın soruları şunlardır: Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde fiziksel şiddet oranları nedir? Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde sözel şiddet oranları nedir? Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde ruhsal şiddet oranları nedir?

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Araştırma tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma 2012 yılı Haziran ayının ilk haftasında, 3 çocuk TV kanalında yayınlanan çizgi filmler izlenerek yapıldı.

Araştırmanın Örnekleme

Araştırma, yayınlarının büyük çoğunluğu çizgi filmlerden oluşan ve 2011 yılında çocukların en çok izlediği çocuk kanalları olan Yumurcak TV, Cartoon Network ve Maxi TV' de rastgele seçilen çizgi filmler izlenerek yapıldı (www.medyaloji.net).

Veri Toplama Araçları

Veriler, araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda (Yokoto ve Thompson, 2000; Peters ve Blumberg, 2002; Ayrancı, Köşgeroğlu ve Günay, 2004; Basore, 2008; Klein ve Shiffman, 2008) geliştirilen, 13 sorudan oluşan veri toplama formu ile toplandı. Form şiddet varlığı/yokluğu ve şiddet türlerini içermekteydi. Şiddet türleri; fiziksel, sözel ve ruhsal şiddet unsurlarını içeren 3 bölümden oluştu. Fiziksel şiddet unsuru olarak vurma, cisimle yaralama ve öldürme eylemleri, sözel şiddet unsuru olarak hakaret etme, azarlama, lakap takma eylemleri ve ruhsal şiddet unsuru olarak korkutma, alay etme ve dışlama eylemleri değerlendirildi. Veri toplama formu oluşturulduktan sonra, psikiyatri hemşireliği ve çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği alanında uzman üç kişiden görüş alınarak veri toplama formu yeniden düzenlendi.

Verilerin Toplanması

Üç TV kanalı araştırmacılar tarafından çocukların sıklıkla TV izleyebileceği saatler olan sabah (08:00-12:00), öğleden sonra (13:00-17:00) ve akşam saatlerinde (18:00-22:00) rastgele bir zamanda izlendi. Kanalda yayında gösterilmekte olan çizgi film bir izlemde 2 dakika (120 sn) süre ile izlendi. Her bir izlem veri toplama formuna kaydedildi. Araştırmacılar her kanalda 30 olmak üzere toplam 90 izlem yaptılar. Üç kanalda yayınlanan çizgi filmler toplamda 10800 saniye süreyle izlendi. Araştırmacılar kanalda çizgi film gösterilirken 120 saniyelik sürenin başlangıç ve bitişini belirlemek için sesli uyarı veren kronometre kullandılar.

Veriler toplanmadan önce, araştırmacılar tarafından birlikte 10 izlem yapılarak veri toplama formu

yeniden düzenlendi. Araştırmacılar aynı ortamda, aynı zaman diliminde ve sürede izlem yaptılar. Her bir araştırmacı izlemlerini ayrı veri toplama formuna kaydetti ve 10 izlem sonunda izlemler arası uyuma bakıldı. Farklılıklar tartışıldı, fikir birliği sağlandı ve veri toplama formu bu doğrultuda düzenlendi.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS 10.0 paket programında yapıldı. Çizgi filmlerdeki şiddet varlığı ve türlerinin analizinde sayı, yüzdelik, ortalama ve standart sapma, şiddet varlığı ve türleri ile TV kanalları arasındaki ilişkilerin analizinde Ki-kare, Kruskal-Wallis varyans analizi, farkın hangi kanaldan kaynaklandığını belirlemede ileri analiz için Bonferroni çoklu karşılaştırma testi kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık sınırı olarak $p < .05$ değeri kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında izlenen kanalların adı gizlilik esasına uyularak; bulgular, tartışma ve sonuç bölümünde verilmemiştir. Araştırma sonuçları bu üç TV kanalı ile sınırlıdır ve tüm çocuk TV kanallarına genellenemez.

Bulgular

Tablo 1. Çizgi Filmlerin İzlem Zamanları (n=90)

Özellik	Sayı	%
İzlem günü		
Hafta içi	68	75.6
Hafta sonu	22	24.4
İzlem zamanı		
Sabah	29	32.2
Öğle	28	31.1
Akşam	33	36.7

Tablo 2. Çizgi Film İzlemlerindeki Şiddet Dağılımı (n=90)

Özellik	Sayı	%
Şiddet unsuru		
Var	62	68.9
Yok	28	31.1
Fiziksel şiddet unsuru		
Var	43	47.8
Yok	47	52.2
Ruhsal şiddet unsuru		
Var	38	42.2
Yok	52	57.8
Sözel şiddet unsuru		
Var	32	35.6
Yok	58	64.4

İzlemlerin %75.6'sı hafta içi, %36.7'si akşam kuşağında yapıldı. İzlemlerin %68.9'unda fiziksel, sözel ve ruhsal şiddet unsurlarından en az biri vardı. Her bir izlemede şiddet sayısı ortalaması 2.2 ± 2.5 (min:0 - max:13), süresi 9.3 ± 12.6 saniye (min:0-max:56) idi. Şiddet unsurları açısından değerlendirildiğinde; izlemlerin %47.8'inde fiziksel şiddet, %42.2'sinde ruhsal şiddet, %35.6'sında sözel şiddet unsurları tespit edildi (Tablo 1 ve 2). İzlem süresinin 843 saniyesinin (%7.8) şiddet içeren görüntülerden oluştuğu belirlendi. Süre olarak en fazla görülen şiddet türü fiziksel şiddet olup, izlem süresinin %4'ünü oluşturdu (Tablo 3).

Şiddet türleri içinde süre olarak en fazla görülen şiddet türü fiziksel şiddet olup, toplam şiddet süresinin yarısını (432 sn = %51.2) oluşturdu. Toplam şiddet süresinin %22.3'ü ruhsal şiddet, %26.5'i sözel şiddet görüntülerini içermektedir (Tablo 4).

Fiziksel şiddet unsurları arasında en fazla vurma eylemine (30 kez) rastlandığı ve toplam 194 saniye süreyi kapsadığı, 24 kez rastlanan cisimle yaralama eyleminin ise 208 saniye olduğu görüldü. Sözel şiddet unsurları arasında en fazla azarlama (19 kez, 163 sn), ruhsal şiddet unsurları arasında da en fazla korkutma (30 kez, 148 sn) olduğu anlaşıldı (Tablo 5).

Tablo 3. Çizgi Filmlerdeki Şiddet Türlerinin İzlem Süresine Göre Dağılımı

Şiddet türü	Şiddet süresi (sn)	İzlem süresindeki dağılım %
Fiziksel	432	4.0
Ruhsal	188	1.7
Sözel	223	2.1
TOPLAM	843	7.8

Tablo 4. Çizgi Filmlerdeki Şiddet Türlerinin Şiddet Süresine Göre Dağılımı

Şiddet türü	Şiddet süresi (sn)	Şiddet süresindeki dağılım %
Fiziksel	432	51.2
Ruhsal	188	22.3
Sözel	223	26.5
TOPLAM	843	100

Tablo 5. Çizgi Filmlerdeki Şiddet Türleri İçindeki Şiddet Eylemleri

Özellik	Sayı *	Süre (sn)
Fiziksel şiddet unsuru		
Vurma	30	194
Cisimle yaralama	24	208
Öldürme	3	30
Ruhsal şiddet unsuru		
Korkutma	30	148
Alay etme	11	35
Dışlama	1	5
Sözel şiddet unsuru		
Hakaret etme	10	31
Azarlama	19	163
Lakap takma	11	29

*Bir izlemde birden fazla şiddet türü bulunmaktadır.

Tablo 6. Şiddet Sayısının Kanallara Göre Karşılaştırılması

Kanallar	Her bir izlemdeki şiddet sayısı		
	Ort ± SS*	Min - Max	χ^2 KW**; p
A	4.0 ± 3.1	0- 13	41.500 < .001
B	1.0 ± 1.3	0 - 4	
C	1.5 ± 1.7	0 - 6	

*Ort±SS:Ortalama±Standart sapma, **KW: Kruskal Wallis Varyans Analizi

Tablo 7. Şiddet Süresinin Kanallara Göre Karşılaştırılması

Kanallar	Her bir izlemdeki şiddet süresi (sn)		
	Ort ± SS*	Min-Max	χ^2 KW**; p
A	15.6 ± 13.8	0 - 56	22.794 < .001
B	4.0 ± 7.4	0 - 38	
C	8.3 ± 13.0	0 - 50	

*Ort±SS:Ortalama±Standart sapma **KW: Kruskal Wallis Varyans Analizi

Çizgi filmlerdeki şiddet kanallara göre değerlendirildiğinde, şiddet sayısı ve süreleri açısından kanallar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardı ($p < .05$). Bir kanaldaki (A Kanalı) şiddet sayısının ($\chi^2 = 41.500$; $p < .001$) ve şiddet süresinin ($\chi^2 = 22.794$; $p < .005$) diğer kanallara göre fazla olduğu belirlendi (Tablo 6 ve Tablo 7). Yapılan ileri analizde farkın A ve B kanalından kaynaklandığı, A kanalında yayınlanan çizgi filmlerin şiddet sürelerinin B kanalına göre yüksek olduğu belirlendi ($p = .001$).

Tartışma

Bu çalışmada, çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerdeki şiddet oranı oldukça yüksek bulundu. İzlemlerin yarısından fazlasında şiddet unsurlarından en az biri vardı (Tablo 2). Yapılan araştırmalarda da çocukların izlediği programlarda şiddet öğelerinin fazlaca yer aldığı, üç çocuk kanalının izlendiği bir çalışmada her saatte ortalama 11.54 kez şiddet eylemi olduğu (Basore, 2008), Amerika’da 1995-97 yılları arasında yapılan bir çalışmada 3 yıl süresince izlenen yaklaşık 10.000 saatlik televizyon programının %61’inin şiddet içerdiği, bunların çoğunun eğlence içinde sunulduğu ve çocuk programlarının çoğunda şiddet içeren sahnelerin bulunduğu (American Academy of Pediatrics, 2001), bir başka çalışmada da çocuk kanallarında yayınlanan reklamların %4.5’inde şiddet içerikli sahnelerin yer aldığı belirtilmiştir (Dale ve ark., 2011). Amerika Birleşik Devletleri’nde 1995-1996 yıllarında 2757 programın incelendiği “Ulusal Televizyon Şiddet Çalışması”nda çocuk programlarının %69’unda şiddet öğeleri bulunmuş, programların her saatinde ortalama 6.5 şiddet sahnesinin yer aldığı rapor edilmişti (Peter ve Blumberg, 2002; Wilson ve ark., 2002). Ayrancı ve arkadaşları (2004) da çocukların en çok TV izledikleri saatte yayınlanan filmlerde toplam sürenin %33.1’inde şiddet sahnesi olduğunu bildirmişlerdir. Yetişkinlerinlere yönelik programlarda şiddet öğelerinin çocuk çizgi filmlerine göre yüksek olması beklenen bir durum olmakla birlikte çocuk kanallarında ve çizgi filmlerde şiddetin hiç olmaması, çocuk TV kanallarında eğitici programlar/eğitici çizgi filmlerin daha fazla yer alması gerekmektedir. Diğer taraftan anne-ve babaların çizgi filmlerde şiddet öğesi olmadığına inanmaları ve zararsız olduğu düşünülen çizgi filmlerle baş başa bırakılmaları çocukların şiddetten etkilenmelerini arttırmaktadır (Middleton ve Vanterpool, 1999).

“Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde fiziksel şiddet oranları nedir?” araştırma sorusuna yanıt olarak; bu çalışmada çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde fiziksel şiddetin olduğu ve diğer şiddet türlerinden daha fazla yer aldığı belirlendi (Tablo 2, 3, 4). Çalışmada fiziksel şiddet unsurları olarak en sık cisimle yaralama ve vurma eyleminin yer aldığı bulundu (Tablo 5). Çocuk programlarındaki şiddetin araştırılmasına yönelik çalışmalar 1980’li yıllardan beri yapılmakta ve bu çalışmalarda çocuk programlardaki şiddet öğelerine, özellikle fiziksel agresyonun fazla olduğuna dikkat çekilmektedir (Wilson ve ark., 2002; Kirsh, 2006). Ayrancı ve arkadaşları (2004) da çalışmalarında en yüksek oranda (%41.7) fiziksel şiddet öğelerinin yer aldığı toplam izlem süresinin %13.8’ini fiziksel şiddetin (vurma, tartaklama, yaralama, öldürme) oluşturduğunu ve yaralama ve vurma eylemlerinin en fazla görülen şiddet eylemleri olduğunu bulmuşlardı. Bu bulgular çalışma bulgularıyla uyumludur. ABD’de ilk çizgi film yayınının yapılmaya

başlandığı 1930’lu yıllardan 1990’lı yıllara kadar yayınlanan pekçok çizgi filmdeki şiddeti araştıran bir çalışmada, vurma şeklindeki fiziksel şiddet unsurunun çizgi filmlerde en fazla görülen şiddet olduğu, şiddet eylemlerinin %21.4’ünü içerdiği tespit edilmişti. Aynı çalışmada karakterlerin bu davranışının nedeni olarak %40.5 kızması, %21.9 intikam ve %21.3 kendini savunması olarak yer almıştı (Klein ve Shiffman, 2008). Basore (2008) izlediği çizgi filmlerdeki şiddet eylemlerinin %51’inin herhangi bir araç kullanmadan kendi vücuduyla, %45’inin bir alet vasıtasıyla gerçekleştirildiğini, şiddet eylemlerinin %7’inde şiddet uygulanan karakterde bir hasar oluştuğunu, %99’unda şiddet uygulayanın herhangi bir ceza almadığını, eylemlerin %70.7’sinin antisosyal, %21.7’sinin toplum yanlısı saldırganlık içerdiğini belirtmiştir. Bu çalışmada yaralanmaya yol açan fiziksel şiddet sahnelerine sıklıkla rastlanırken, ölüm/öldürme sahnelerinin çok az yer aldığı tespit edildi. Bu durum bazı çizgi karakterlerin ölümsüz/abartılı güçleri olan ve baş kahramanın sürekli kazanan karakter olarak yansıtılmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Yokoto ve Thompson (2000) 74 adet animasyon çizgi filmi inceledikleri bir çalışmada; şiddet öğelerinin %55’inin iyi ve kötü karakterlerin birbirleriyle düello etmesinden kaynaklandığı ve %59’unda karakterlerin bıçak silah veya diğer metal aletler gibi pek çok aletleri kullandığı, her filmde en az 1 şiddet eylemi olduğu, %49’unda en az bir kez karakterin şiddet davranışını gülerek ve başka şekilde karşıladığı, %62’sinde en az bir karakterin yaralandığı ve %40’ının öldüğü belirlenmiştir.

ABD’de 1990-2006 yılları arası yayınlanmış üç süper kahraman çizgi serilerinin incelendiği bir çalışmada çizgi filmlerdeki suç davranışları incelenmiş ve en fazla görülen suç davranışlarının ağırlıklı/harislik ve organize suçlar olduğu, suçluların doğru ve yanlış bildikleri halde bu suç eylemini işlediği, kahraman karakterlerin de suçluyu yakalamak için şiddet davranışı sergilediği anlaşılmıştır (Kort Butler, 2012). Bir çalışmada çizgi filmlerde erkek karakterlerin daha fazla şiddet davranışı gösterdiği (Thompson ve Zerbino, 1997), başka bir çalışmada şiddet eyleminde bulunan karakterin %45 insan, %22 çocuk, %57 erkek, %34.4 baş kahraman olduğu tespit edilmişti (Basore, 2008).

“Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde sözel şiddet oranları nedir?” ve “Çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde ruhsal şiddet oranları nedir?” araştırma sorularına yanıt olarak, bu çalışmada çizgi filmlerde sözel ve ruhsal şiddet vardı (Tablo 2). Şiddet türlerinin %26.5’ini sözel şiddet, %22.3’ünü ruhsal şiddet eylemlerinin oluşturduğu bulundu (Tablo 4). Sözel şiddet içinde sayı ve süre olarak en fazla rastlanılan eylem azarlama, ruhsal şiddet içinde korkutma eylemi idi (Tablo 5). Ayrancı ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında izlenen film süresinin %33’ü sözel şiddet (azar, eleştiri, küfür), %25.4’ü ruhsal şiddet (endişe, korkutma, tehdit) eylemlerinden oluşmaktadır. Gerek film gerekse çizgi film düzeyinde düşünüldüğünde, fiziksel şiddet kadar dikkat çekilmeyen sözel ve ruhsal şiddet eylemlerinin de şiddet sahneleri içinde çok fazla yer alması ve küçük çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri dikkate alınmalıdır.

Bu çalışmada izlenen A çocuk TV kanalında şiddet sayısı ve süresi diğer kanallara göre fazla idi (Tablo 6 ve 7). Ülkemizde ilköğretim çağındaki çocuklar tarafından bu kanalın sıklıkla izlendiği ve bu kanalda

yayınlanan BEN TEN adlı çizgi filmin erkek çocuklar tarafından daha fazla olmak üzere en çok izlenen ve kahramanı örnek alınan çizgi film olduğu, baş kahramanın (BEN TEN) aslında kötülerle mücadele etmekle birlikte bu eylemlerinde sıkça şiddete başvurduğu belirtilmektedir (Doğan ve Göker, 2012; Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Basore (2008) ve Dale ve arkadaşları (2011) da aynı kanalın daha fazla şiddet unsuru içerdiğini bulmuşlardı. Bu sonuç, ebeveynlerin çocuk kanalı olduğu için güvenilir olduğunu düşündükleri bazı çocuk kanallarında şiddet unsurlarının çok daha fazla yer aldığını göstermesi açısından anlamlıdır.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Çalışma sonucunda, çocuk TV kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin çoğunda fiziksel şiddet başta olmak üzere tüm şiddet unsurlarının oldukça yüksek oranda yer aldığı belirlendi. Bu sonuçlar doğrultusunda çizgi filmlerdeki şiddetin çocuk üzerindeki etkilerini en aza indirmek için;

Sağlık çalışanları her fırsatta ebeveynleri çocuk kanallarında, çizgi filmler de dahil çocuk programlarında şiddet içeren görüntüler olabileceği konusunda bilgilendirmeli, çizgi filmlerdeki şiddet ve etkileri konusunda farkındalık sağlamak için eğitimler düzenlenmeli,

Özellikle okul öncesi çocukların çizgi filmlerdeki şiddet eylemleri ile gerçek dünyanın ayrımını yapmadığı bilinmeli, ebeveynlere çocuklarının ne izlediğine dikkat etmeleri, çocukla birlikte TV izlemeleri önerilmeli,

Yayın kuruluşlarının şiddet içermeyen, eğitici ve eğlendirici çizgi filmleri yayınlamada gerekli duyarlılığı göstermeleri için toplumsal etki oluşturmak amacıyla toplumun bilinçlendirilmesi gerekir.

Kaynaklar

- Aral, N., Ceylan R., Bıçakçı Yıldız, M. (2011). Çocukların televizyon seyretme alışkanlıklarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 489-498.
- Akçay, D., Özcebe, H. (2012). Televizyonun çocukların saldırganlık davranışına etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 55, 82-87.
- Aksaçoğlu, A.G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28.
- American Academy Of Pediatrics Committee on Communication. (1995). Media violence. *Pediatrics*, 95(6), 949-951.
- American Academy Of Pediatrics Committee on Public Education. (2001). Media violence. *Pediatrics*, 108(5), 1222-1226.
- Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N., Günay, Y. (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5, 133-140.
- Bağlı, T.B. (2003). Televizyona karşı anababa aracılığı: Kısıtlayıcı aracılığın biçimleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36 (1-2), 129-149.
- Basore, KA. (2008). The context of violence in children's television programs. Arts In Communication Master Thesis, University Of Arkansas, Arkansas, Amerika Birleşik Devletleri.
- Blumberg, F.C., Bierwirth, K.P., Schwartz, A.J. (2008). Does cartoon violence beget aggressive behavior in real life? An opposing view. *Early Childhood Education Journal*, 36, 101-104.
- Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 31-44.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125
- Christakis, D.A., Zimmerman, F.J., DiGiuseppe, D.L., McCarty, C.A. (2004). Early television exposure and subsequent attentional problems in children. *Pediatrics*, 113(4), 708-713.
- Çamlıbel İrkin, A. (2012). Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, Türkiye.
- Dale, L.P., Klein, J., DiLoreto, J., Pidano, A.E., Borto, J.W., McDonald K. et al. (2011). Program ratings do not predict negative content in commercials on children's channels. *Journal Of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 32(1), 1-7.
- Doğan, A., Göker, G.(2012). Tematik televizyon ve çocuk: ilköğretim öğrencilerinin televizyon izleme alışkanlıkları. *Milli Eğitim Dergisi*, 194,5-30.
- Eskandari, M. (2007). İran'da tv'de yayınlanan çizgi filmlerin ilköğretim öğrencilerinin eğitimine etkisi. Grafik Eğitimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Funk, J.B., Baldacci, H.B., Pasold, T., Baumgardner, J. (2004). Violence exposure in real-life, video games, television, movies, and the internet: is there desensitization? *Journal of Adolescence*, 27, 23-39.
- Jinqiu, Z., Xiaoming, H.(2004). Parent child co-viewing of television and cognitive development of the chinese child. *International Journal of Early Years Education*, 12 (1), 63-77.
- Jordan, A.B., Hersey, J.C., Mcdivitt, J.A., Heitzler, C.D. (2006). Reducing children's television-viewing time: a qualitative study of parents and their children. *Pediatrics*, 118, 1303-1311.
- Kirsh, S.J. (2006). Cartoon violence and aggression in youth. *Aggression and Violent Behavior*, 11, 547-557.
- Klein, H., Shiffman, K.S. (2008). What animated cartoons tell viewers about assault. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 16,2,181-201.
- Kort Butler, L.A. (2012): Rotten, vile, and depraved! Depictions of criminality in superhero cartoons. *Deviant Behavior*, 33(7), 566-581.
- Kurugöl, Z., Yenigün, A., Kusun, N., Özgür, T.(1994). Üç-oniki yaş grubu çocuklar üzerine televizyonun etkileri ve ailelerin televizyon hakkındaki düşünceleri. *Türk Pediatri Arşivi*, 29, 23-29.
- Middleton, Y., Vanterpool, S.M. (1999). TV cartoons: Do children think they are real? *Education Research Information Center*, Erişim 13 Ocak 2013. http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?nfpb=true&ERICExtSearch_SearchValue_0=ED437207&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED437207
- Miranda, P., McCluskey, N., Silber, B.J., Von Pohle, C., Bainum, C.K. (2009). Effect of adult disapproval of cartoon violence on children's aggressive play. *Psi Chi Journal of Undergraduate Research*, 14(2), 79-84.
- Oruç, C., Tecim, E., Özyürek Ekev, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Özakar, S., Koçak, C. (2012). Kitle iletişim araçlarından televizyonun 3-6 yaş grubundaki çocukların davranışları üzerine etkisi. *Yeni Symposium*, 50(1), 31-39.
- Peters, K.M., Blumberg, F.C. (2002). Cartoon violence: Is it as detrimental to preschoolers as we think? *Early Childhood Education Journal*, 29(3),143-148.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) (2011). Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun. Erişim 29 Ocak 2013. http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/icerikgoster.aspx?icerik_id=5a3cac1e-B6d9-4b23-Bc7a-dcd671fceb
- Şirin, M.R., (Ed). (2011). *Çocuk hakları ve medya el kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Tahiroğlu, A.Y., Çelik, G.G., Bahal, K., Avcı, A. (2010). Medyanın çocuk ve gençler üzerine olumsuz etkileri; şiddet eğilimi ve internet bağımlılığı. *Yeni Symposium*, 48(1), 19-30.
- Thakkar, R.R., Garrison, M.M., Christakis, D.A. (2006). A systematic review for the effects of television viewing by infants and preschoolers. *Pediatrics*, 118(5), 2025-2031.
- Thompson, T.L., Zerbino, E. (1997). Television cartoons! Do children notice it's a boy's world? *Sex Roles*, 37(5/6), 415-432.
- Wilson, B.J., Smith, S.L., Potter, W.J., Kunkel, D., Linz, D., Colvin, C.M., et al. (2002). Violence in children's television programming: assessing the risks. *Journal of Communication*, March, 5-35.
- Ybarra, M.L., Diener West, M., Markow, D., Leaf, P.J., Hamburger, M., Boxer, P. (2008). Linkages between internet and other media violence with seriously violent behavior by youth. *Pediatrics*, 122, 929-937.
- Yokota, F., Thompson, K.M. (2000). Violence in g-rated animated films. *The Journal of The American Medical Association*, 283 (20), 2716-2720.
- Medyoloji. Türkiye'de en çok izlenen çocuk kanalı hangisi? (06.04.2011). http://www.medyoloji.net/haber/turkiye_nin_en_cok_izlenen_cocuk_kanali_hangisi_.htm. Erişim: 11.04.2012.